

การบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์*

Integrating of Buddhist Economics and the Economic Theory of E.F. Schumacher

พระประภาส ปณฺญาคโม, พระครูภาวนาโพธิคุณ และอุดม บัวศรี
Phra Praphas Dokmai, Phrakhru Bhavanabodhikun and Udom Buasi
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 0leser2550@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ 3) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดที่สำคัญในการบูรณาการคือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ วิธีการ ขวัญและกำลังใจ ผลการผลานแนวคิดแบบองค์ธรรมในสัมมิตี คือ ประหยัด ความพอดี ประโยชน์ สันติ ในทางเศรษฐศาสตร์นี้การไม่เบียดเบียนในทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ชูเมกเกอร์เห็นว่ามนุษย์ทุกคนที่ทำงานนั้นควรเป็นไปเพื่อเป้าหมายในการเติมเต็มความเป็นธรรมชาติ เพราะทุกชีวิตร่วมอยู่ในระบบนิเวศเดียวกันต่างพึ่งพาอาศัยกัน แสดงให้เห็นถึงความมีสันติที่ต่อมนุษย์และธรรมชาติ การบูรณาการเชิงสังคมคือ เป็นคนเย็น เห็นใจผู้อื่น ชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ฉลาดการใช้ชีวิต มีจิตเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่สังคมอุดมด้วยความดี อุทิศชีวิตเพื่อสังคม เป็นการบูรณาการทั้งแบบพุทธเศรษฐศาสตร์และสหเศรษฐศาสตร์

คำสำคัญ: การบูรณาการ; เศรษฐศาสตร์

Abstract

The research objectives were to 1) To study the Buddhist economist. 2) To study the theory of the economist E.F. Schumacher. 3) To study the integration of Buddhist

*ได้รับบทความ: 25 ธันวาคม 2560; ตอปรับตีพิมพ์: 1 สิงหาคม 2561

Received: December 25, 2017; Accepted: August 1, 2018

economics, the theory of the economist E.F. Schumacher research. this is a research document. Use descriptive analysis.

The research found that: The key concept is integration. human resource Resources to morale the concept combines a holistic theology of the four dimensions: economic benefits of peace in a fit of economics is not encroach on resources is the most important. Schumacher agreed that all working people should go to the goal of complete spontaneity. Because all live in the same ecosystem. Foreign dependence demonstrate the peaceful coexistence of humans and nature. Integrating social evening is a compassionate person. Living in harmony with nature intelligent living a generous spirit liberal society rich, poor ban devoted to social the integration of both pluralism in economics and economics united.

Keywords: Integration; Economics

1. บทนำ

ปัญหาทุกปัญหาที่สังคมโลกและทุกประเทศ รวมถึงสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่นั้น เป็นบทเรียนราคาแพงที่ทุกคนได้รับ สาเหตุที่แท้จริงของทุกปัญหานั้น มาจากเหตุเพียงเหตุเดียว คือ ความด้อยคุณภาพของประชากร ทั้งระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ จำนวนประชากรที่มีคุณภาพต่ำเป็นจำนวนมากในสังคมเหล่านั้น ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะสร้างคุณภาพที่สูงขึ้นไปแก่ประชาชนในสังคมไทย ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันนี้ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ ได้พูดถึงความพอดีในการจัดการสิ่งเหล่านี้ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ก็เกิดจากฝีมือของคนเห็นแก่ตัว หวังเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้น โดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคนอื่น เห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็นเรื่องไกลตัว แต่ถ้าคนเรา

แก้ปัญหาตรงจุดนี้ได้ มองว่ามนุษย์เท่าเทียมกัน และคนเหล่านี้ไม่เอาเปรียบกันมีจิตสำนึกดี เชื่อว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมคงจะหายไป เพราะฉะนั้นคนที่เอาเปรียบคนอื่น หรือเห็นแก่ตัว ควรจะมองปัญหาสังคม และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เสีย แล้วปัญหาต่างๆ ก็จะไม่ตามมา จะแก้ไขปัญหาย่างมาก เพียงแค่คนมีจิตสำนึก รู้จักคำว่า "หน้าที่ และมีวินัย" ปัญหาต่างๆ ก็คงไม่เป็นแบบวันนี้ และคงไม่ฝังกจนเดิบโตจนยากแก่การแก้ไข แต่ถ้าคิดจะแก้ไขก็คงไม่สาย ถ้าคิดจะทำ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการนำเอาหลักธรรมทางศาสนาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิต ในปัจจุบันควบคู่กับการสร้างคุณภาพชีวิตเยาวชน ผู้เป็นประชากรใหม่ของสังคมในยุคต่อๆ ไป โดยสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การอบรมทางด้านจิตใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่

ดูแล ทะนุถนอม ปกครองดูแลอย่างถูกต้อง แล้วก็จะสามารถให้เยาวชนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และคุณธรรมได้อย่างแน่นอน อีกทั้ง ยังช่วยลด ปัญหาให้กับสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสงบสุข เพราะเยาวชนในวันนี้ก็คือ ผู้นำและพัฒนาสังคม ประเทศชาติในวันข้างหน้า

หลักพุทธธรรมสำคัญที่ควรจะนำมา ประยุกต์ได้กับลักษณะทั่วไปของเศรษฐศาสตร์คือ เน้นการพึ่งตนเอง : ความหมายในทางพุทธธรรม คือ ความสามารถในการพัฒนาตนเองด้วยการ พิจารณาอย่างแยบคาย เห็นความเป็นจริง ของความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ขณะที่ความหมายที่ มักเข้าใจกันในทางเศรษฐศาสตร์คือ เน้นการใช้ ชีวิตอย่างไม่ประมาท : เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่าง ยิ่งยวดทั้งในแง่ความหมายทางธรรม และยังนำมา ประยุกต์กับเศรษฐกิจได้ เน้นอหิงสา หรือการ ละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความ รุนแรง : ประโยชน์ข้อนี้ ก่อให้เกิดความร่วมมือกัน แทนที่จะเป็นการแข่งขัน ซึ่งมีทางเป็นได้ และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สูงสุดด้วย แต่สิ่งที่ต้องขจัดออกไปอย่างสิ้นเชิง คือ ความโลภ เน้นการดำเนินชีวิต และประกอบ อาชีพการทำงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน สัมมาอาชีวะ : ข้อนี้จะเน้นการผลิต-ไม่ผลิต การบริโภค-ไม่บริโภค ในลักษณะที่ไม่เป็นผลดี แก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เป็นการปฏิบัติ ธรรมหรือหน้าที่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตส่วนหนึ่ง เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น : ข้อนี้ถือเป็น หัวใจของพุทธธรรม ในการดำเนินชีวิตไปตามทาง สายกลางมุ่งเน้นสันติสุข ในยุคเศรษฐกิจที่ต้อง

แข่งขันกันอย่างดุเดือด เพื่อแย่งชิงผลประโยชน์ ส่วนตัวเป็นหลัก ถ้าหันมาร่วมมือกันสังคมก็จะได้รับ ประโยชน์มหาศาล พยายามละกิเลสและ ความโลภ : ความโลภนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้น การเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทาง เศรษฐกิจ เป็นสาเหตุสำคัญที่อาจจะนำความ เสียหายในทางเศรษฐกิจมาสู่ตนเองและสังคม การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียดและ เกรงกลัวการกระทำความผิด : เน้นการมีจิตใจเป็น กุศลมีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ ปัญญาและความพ้นทุกข์ เหล่านี้เป็นตัวอย่างหนึ่ง ของการนำเอาพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่ได้จากพุทธ ธรรมไปประยุกต์ ซึ่งอาจจะมองว่าเป็นเรื่องเพ้อฝัน แต่ถ้าหากทำได้ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดี กับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันจะเป็น สิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ต่อไป (Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto), 1999)

จากหลักการเหตุผลและปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบูรณา การหลักพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงปรัชญา โดยใช้ ทฤษฎีของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ และพระพุทธานุสา ซึ่งใช้ปัญญาในการบูรณาการ ซึ่งเป็นคำสอน ที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้ในสมัยต่างๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นการแสวงจรร่วม ระหว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลัก พุทธเศรษฐศาสตร์เชิงปรัชญา เพื่อพัฒนาคุณภาพ ชีวิตตามแนวคิดในวิทยาการศาสตร์สมัยใหม่ กับหลักการในทางพระพุทธศาสนา โดยใช้กรอบ

แนวคิดในทางพุทธเศรษฐศาสตร์ ซึ่งการศึกษาจะประกอบด้วย การศึกษาถึงแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามแบบตะวันตกและในแนวทางพระพุทธศาสนาว่า มีพัฒนาการทางความคิดอย่างไร และการบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงปรัชญามาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของคนในสังคมอย่างไรบ้าง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์
2. เพื่อศึกษาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์
3. เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยคือ เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ แล้วตกผลึกแนวคิดการบูรณาการเพื่อเขียนในงานวิจัย (Phrawatthana Nāṇavaro (Dathong), et al., 2017 : 87-98)

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานในขอบเขตคือ ศึกษาหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ นำทั้งสองแนวคิดนี้มาผสมผสานกัน ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ ทั้งใน

แบบสหเศรษฐศาสตร์ และพหุเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้ได้ทฤษฎีสมบูรณที่สุดในงานวิจัยครั้งนี้

2. ขอบเขตด้านเอกสาร ประกอบด้วย
 - 1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 หนังสือ Small is Beautiful (E.F. Schumacher, 1993 : 2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือจิวแต่แจ้ว : เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (สมบูรณศุภศิลป์ แปล) พุทธเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ตำราวิชาการต่างๆ เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. สรุปผลการวิจัย

1. หลักพุทธเศรษฐศาสตร์ เป้าหมายของพุทธเศรษฐศาสตร์ มุ่งที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพื่อให้เกิดความสุข ที่สงบเย็น มีใช้ความสุขพอกเสริมหรือความพึงพอใจที่เกิดจากการได้สนองตัณหา และพระพุทธศาสนาถือว่าการได้สนองตัณหา และพระพุทธศาสนาถือว่าการได้สนองตัณหา และพระพุทธศาสนาถือว่าการได้สนองตัณหา เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความสุขที่สงบเย็น นั้นเป็นเพียงเครื่องมือ (Means) มิใช่เป็นที่หมาย (End) ผลลัพธ์ในทางเศรษฐศาสตร์มิใช่จุดหมายของมนุษย์ แต่เป็นเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะช่วยสนับสนุนกระบวนการพัฒนาจิตของมนุษย์ให้สูงขึ้นในระดับต่อไป เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของปัจเจกบุคคลและสังคมในที่สุด ซึ่งถือได้ว่าเป็นสวัสดิการที่พึงปรารถนาในพุทธเศรษฐศาสตร์การที่มนุษย์มีระดับจิตที่สูงขึ้น ความต้องการบริโภคเองก็จะลดลงตามสัดส่วน ความประสงค์จะช่วยให้

ผู้อื่นพันทุกซ์จะมีมากขึ้น อันเกิดจากฉันทะ ในที่สุด พุทธเศรษฐศาสตร์จึงเป็นเศรษฐศาสตร์ในความหมายที่แท้จริง เพราะใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดเพื่อให้เกิดความสงบสุขมากที่สุด

คุณลักษณะและองค์ประกอบที่สำคัญของพุทธเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับหลักพุทธธรรม โดยได้เรียบเรียงจำแนกไว้เป็น 3 หมวด ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสิการ และอปปมาทธรรม ตามลำดับ

1. มัชฌิมาปฏิปทา การที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักพิจารณาว่า ผลลัพธ์จากกระบวนการทางเศรษฐกิจ ซึ่งมักเน้นกิจกรรมที่แสดงออกด้วยการพูด (วาจา) การกระทำ (กัมมันตะ) และการประกอบอาชีพ (อาชีวะ) เพื่อให้ได้มาซึ่งโภคทรัพย์ โดยมีทุนทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผลิต และยังเป็นเครื่องแสดงฐานะ ถือว่าเป็นเป้าหมายที่มนุษย์ต้องการ ความเข้าใจดังกล่าวจึงเป็นการหยุดอยู่ที่องค์ธรรมในระดับศีล ในทางพุทธเศรษฐศาสตร์ ความพยายามที่จะหันเหทิศทางของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักมาสู่กระแสของพุทธเศรษฐศาสตร์ ด้วยการเสนอองค์ธรรมในระดับสมาธิ และองค์ธรรมในระดับปัญญา เป็นองค์ธรรมนำ ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เกินความสามารถในการรับรู้ และการยอมรับของนักเศรษฐศาสตร์ในยุคสมัยปัจจุบัน ที่ยังอยู่ท่ามกลางอิทธิพลของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก การอธิบายพุทธเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่คนส่วนใหญ่ในสังคม และทำให้เป็นเรื่องร่วมสมัย จึงน่าจะใช้องค์ธรรมในระดับศีลเป็นเป็นองค์ธรรมนำเรื่อง หรือเป็นองค์ธรรมประธาน และใช้วิธีการ

หันเหหรือแปรเปลี่ยน (Transition) ทิศทางไปสู่พุทธเศรษฐศาสตร์ที่เหมาะสม โดยการเปลี่ยนจาก “มิฉฉา” เป็น “สัมมา” ด้วยองค์ธรรมในระดับศีล เป็นเบื้องต้นหรือเรียกว่า เป็นพุทธเศรษฐศาสตร์ที่มีองค์ธรรมในระดับศีลเป็นประธาน

2. โยนิโสมนสิการ เหตุที่จัดโยนิโสมนสิการไว้เป็นหนึ่งในสามองค์ประกอบของพุทธเศรษฐศาสตร์เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจจำต้องมีการพัฒนาการให้เจริญขึ้น ดึงตามขึ้นเป็นลำดับ โดยผ่านขั้นตอนของระดับการพัฒนาจิต การพัฒนาทางเศรษฐศาสตร์ในที่นี้ คือการพัฒนาต่อจากองค์ธรรมในระดับศีล ซึ่งเศรษฐศาสตร์ที่พัฒนามาจากตะวันตกเกือบทุกแนวทางหยุดอยู่ที่ระดับนี้ ส่วนโยนิโสมนสิการเป็นองค์ธรรมในกระบวนการพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาจิต และเป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกของมัชฌิมาปฏิปทา เพราะถ้าหยุดในระดับศีล ความเข้าใจมัชฌิมาปฏิปทาอาจจะยังไม่เกิดหรือไม่เข้าใจความหมายของมัชฌิมาปฏิปทาได้ดีพอ ปรโตโฆสะหรือความมีกัลยาณมิตร เป็นปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดองค์ธรรมในระดับปัญญาอีกปัจจัยหนึ่ง นอกเหนือจากโยนิโสมนสิการซึ่งเป็นปัจจัยภายใน แต่มีได้แยกไว้เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบต่างหาก ก็เพราะปรโตโฆสะได้ถูกนับรวมเป็นองค์ธรรมเหตุในกลุ่มเดียวกันกับโยนิโสมนสิการที่เกื้อหนุนให้เกิดองค์ธรรมในระดับปัญญาด้วยแล้วในขณะที่ยังมีองค์ธรรมเหตุสำคัญ ที่เกื้อหนุนให้เกิดองค์ธรรมในระดับสมาธิในพุทธเศรษฐศาสตร์เรียกว่า อปปมาทะ ซึ่งจัดเป็นปัจจัยภายในเช่นเดียวกับ

โยนิโสมนสิกา รแต่จัดอยู่ในอีกฝ่ายหนึ่งจึงได้แยกไว้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เป็นองค์ประกอบที่สามของพุทธเศรษฐศาสตร์

3. อับปมาทธรรม อับปมาทเป็นองค์ธรรมในระดับสมาธิ เป็นตัวควบคุมเร่งเร้าให้มีการใช้อุปกรณ์นั้นอย่างรุดหน้าเรื่อยไป อับปมาทจึงจัดเป็นองค์ธรรมเหตุที่เกื้อหนุนให้เกิดองค์ธรรมในระดับสมาธิในพุทธเศรษฐศาสตร์ ข้อที่นำพิจารณาในเศรษฐศาสตร์กระแสหลักคือ ความไม่ประมาทที่เกิดขึ้นจากสังคมาการแข่งขัน ข้อดีของระบบแข่งขัน คือ การกระตุ้นบุคคลไม่ให้ประมาทอยู่เฉยไม่ได้ ต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา แต่ความไม่ประมาทนี้ เกิดขึ้นจากการบีบคั้น จากการต้องเอาตัวรอด จากการหวังเอาชนะ หวังให้ได้เปรียบอยู่เสมอ จึงต้องแข่งขันกันตลอดเวลา จนกลายเป็นการแข่งขัน เพื่อผลประโยชน์นำมาสู่ระบบกำไรสูงสุด การได้กำไรสูงสุดจึงกลายเป็นตัววัดความสำเร็จ ในขณะที่สังคมที่เน้นความเอื้อเพื่อแผ่และการมีมิตรไมตรีจะโน้มเอียงไปในทางประมาท ฉะฉาน ไม่กระตือรือร้น หวังพึ่งคนอื่นปล่อยปละละเลย อ่อนแอ แล้วก็เสื่อมลงเพราะความประมาทแม้ในการปฏิบัติธรรมที่สำเร็จก้าวหน้า หรือได้บรรลุธรรมแล้วเกิดความพอใจเกิดความสันโดษ พระพุทธเจ้าก็ยังตรัสเตือนว่า “เธออยู่ในความประมาทแล้ว” คือ ฉะฉานไม่เพียรขวนขวาย ถ้าตราบไตที่ยังไม่สิ้นกิเลส จงอย่าได้นิ่งนอนใจ คำสั่งสอนครั้งสุดท้ายของพระพุทธเจ้า ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็เป็นเรื่องอับปมาทธรรม ดังว่า “บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลายสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็น

ธรรมตา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด”

2. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของ อี เอฟ ชูเมกเกอร์ สรุปลานความคิดของ “เศรษฐศาสตร์สายกลาง” ที่ชูเมกเกอร์ คิดไว้ 8 ประการสำคัญและนำลงประยุกต์ใช้ ดังต่อไปนี้ 1) ทุกๆ การผลิตสินค้าและการบริการ จะต้องตั้งอยู่บนหลักการเคารพชีวิตของกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ ต้นไม้ และพันธุ์พืช โดยตั้งอยู่บนหลักการที่ให้ความสำคัญแก่สิ่งมีชีวิตทุกชนิด (Biocentric) ทุกชีวิตร่วมอยู่ในระบบนิเวศเดียวกัน ต่างพึ่งพาอาศัยกัน 2) ทุกๆ ระบบเศรษฐกิจนั้นมีข้อจำกัด เราต้องร่วมเรียนรู้และร่วมตัดสินใจการกระทำทางเศรษฐกิจการใช้ทรัพยากรมากเกินไปจนความจำเป็น ถือเป็น การก่ออาชญากรรม การผลิตมากเกินไปถือเป็น ความโลภ เป็นเรื่องที่ขัดต่อศีลธรรม 3) หน่วยการผลิตแรกเริ่มคือชุมชน ดังนั้น อำนาจการตัดสินใจ ทั้งด้านการผลิตและการเมือง ควรจะมาจากชุมชน และตระหนักถึงภูมิภาค (Bioregion) ที่ตนสังกัดอยู่เป็นสำคัญ 4) การบริโภคนั้นควรมีขอบเขต ควรบริโภคเพียง เพื่อความจำเป็นเท่านั้น 5) การผลิตทุกอย่างควรตั้งอยู่บนหลักคิด 4 ประการ คือ ถูกที่สุด ปลอดภัยที่สุด น้อยที่สุด และประหยัดที่สุด 6) สิ่งเดียวที่ดึงดูดให้แรงงานนั้นเข้าสู่การผลิตก็คือ การผลิตที่จำเป็นและเป็นไปเพื่อชุมชนเท่านั้น 7) มนุษย์ทุกคนที่ทำงานนั้นควรเป็นไปเพื่อเลี้ยงดูแลตน ยกย่องจิตวิญญาณ เพื่อเป้าหมายในการเติมเต็มความเป็นธรรมชาติและมนุษย์ แต่ก็ต้องตั้งอยู่บนความเสมอภาคและความดีงาม 8) การตัดสินใจทางเศรษฐกิจนั้น ต้องตั้งอยู่บนหลัก

พุทธที่สำคัญ คือ “การละชั่ว และเพียรทำความดี”

สิ่งเหล่านี้คือ หลักการที่ซูเมกเกอร์ได้เคยเสนอไว้ เขาเสียชีวิตเมื่อวันที่ 4 กันยายน 1977 เมื่ออายุ 66 ปี ที่สวิสเซอร์แลนด์ และหวังว่าจะได้นำหลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์ทางเลือกกระแสนิ่งไปปรับใช้และคิดวิเคราะห์ในเศรษฐกิจยุคที่ทุนนิยมโลกาภิวัตน์กำลังเขี้ยวกราก

3. การบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ซูเมกเกอร์ มนุษย์มีความต้องการไม่จำกัดหรือไม่สิ้นสุด แต่ที่แตกต่างก็คือ พุทธศาสนายังแยกประเภทความต้องการดังกล่าวออกเป็น 2 ประเภทอย่างหนึ่งที่หนึ่งเรียกว่า ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตน ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตนนี้ เป็นความต้องการที่ไม่จำกัด ส่วนความต้องการประเภทที่สอง เรียกว่า ความต้องการคุณภาพชีวิต ซึ่งมีขอบเขตจำกัดกว่า ความต้องการอันแรก ซึ่ง เราเรียกว่า “ตัณหา” แต่ในส่วนที่สองเราเรียกว่า “ฉันทะ” พุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้และการที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้นี้ ก็สัมพันธ์กับความต้องการคุณภาพชีวิตที่คนต้องการคุณภาพชีวิตนั้น เป็นการแสดงถึงมนุษย์ต้องการพัฒนาตนเอง หรือพัฒนาศักยภาพของตนเองขึ้นไป เพราะฉะนั้น สารอย่างหนึ่งของการพัฒนามนุษย์ก็คือ การที่เราจะต้องพยายามหันเหหรือสับเปลี่ยนความต้องการจากความต้องการสิ่งปรนเปรอมาเป็นความต้องการคุณภาพชีวิต นี่คือลักษณะอย่างหนึ่งของการฝึกฝนพัฒนาตนเองของมนุษย์ ความรู้ทั่วไปของพุทธศาสตร์ที่สัมพันธ์กับเศรษฐศาสตร์ มีสองส่วนคือ

หลักพุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์โดยตรงกับเครื่องมือหรือหลักสัจธรรมในพุทธศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ในการศึกษาเศรษฐศาสตร์ เพื่อเกิดความสงบสว่างต่อชีวิตและสังคม พร้อมด้วยเสรีภาพเพื่อชีวิตที่สมบูรณ์ และความบริสุทธิ์ที่หมดจดจากกิเลส และเพื่อประสพกับความสุขที่มั่นคงสถาพรอันเป็นสุขสูงสุดตลอดชีวิต

แนวคิดที่สำคัญในการบูรณาการในการวิจัยนี้คือ 1) ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) 2) ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) 3) วิธีการ (Method) 4) ขวัญและกำลังใจ (Encouragement)

มิติมุมมองเชิงพุทธยกมาพอสังเขปในมติดังต่อไปนี้ คือ 1) ประหยัดควบคู่ไปกับหลักการพออยู่ พอกิน พอใช้ จึงใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย 2) ความพอดี (มชฌิมปฏิปทา) มนุษย์ต้องการทั้งด้านกายภาพ และทางจิต สิ่งที่เกิดความพอดีจะนำมาซึ่งความทุกข์ 3) ประโยชน์ในทางพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจก็คือ ความสงบสุขของผู้คนในสังคม ที่สำคัญต้องไม่ทำตนและผู้อื่นเดือดร้อน 4) สันติในทางเศรษฐศาสตร์นี้ การไม่เบียดเบียนในทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

จากการศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ซูเมกเกอร์ เมื่อมาบูรณาการแบบองค์รวม ผลการผลานแนวคิดในสี่มิติ คือ 1) ประหยัด การประหยัดนี้ควบคู่ไปกับหลักการพออยู่ พอกิน พอใช้ จึงใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยแนวคิดของอี เอฟ ซูเมกเกอร์ สรุปแนวคิดได้ว่า การผลิตทุกอย่าง

ควรตั้งอยู่บนหลักคิด 4 ประการ คือ ถูกที่สุด ปลอดภัยที่สุด น้อยที่สุด และประหยัดที่สุด ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน เพราะมนุษย์ทำแล้วมีความสุขที่สุด 2) ความพอดี (มชฌิมปฏิปทา) มนุษย์ต้องการทั้งด้านกายภาพ และทางจิต สิ่งที่เกิดความพอดีจะนำมาซึ่งความทุกข์ ชูเมกเกอร์กล่าวว่า การใช้ทรัพยากรมากเกินไป ความจำเป็นถือเป็นการก่ออาชญากรรม การผลิตมากเกินไปถือเป็นการโลภ เป็นเรื่องที่ขัดต่อศีลธรรม การผลิตต้องตั้งอยู่บนความเสมอภาค และความดีงาม 3) ประโยชน์ในทางพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจก็คือ ความสงบสุขของผู้คนในสังคม ที่สำคัญต้องไม่ทำตนและผู้อื่นเดือดร้อน อี เอฟ ชูเมกเกอร์มีแนวคิดที่ว่า หน่วยการผลิตแรกเริ่ม คือ ชุมชน ดังนั้น อำนาจการตัดสินใจทั้งด้านการผลิต และการเมืองควรจะมาจากชุมชน ที่กล่าวมาทำให้เห็นถึงความตระหนักถึงประโยชน์ มีทั้งประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่น 4) สันติในทางเศรษฐศาสตร์นี้ การไม่เบียดเบียนในทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุด อี เอฟ ชู เมกเกอร์ เห็นว่า มนุษย์ทุกคนที่ทำงานควรเป็นไปเพื่อเป้าหมายในการเติมเต็มความเป็นธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ ต้นไม้ และพืชพันธุ์ เพราะทุกชีวิตรวมอยู่ในระบบนิเวศเดียวกัน ต่างพึ่งพาอาศัยกัน โดยทั้งสองแนวคิดผสมผสานกันแล้วแสดงให้เห็นถึงความมีสันติ ทั้งต่อมนุษย์ และธรรมชาติ การบูรณาการเชิงสังคม ความเป็นอยู่ของแนวคิดทั้งสอง สรุปได้ดังนี้ คือ เป็นคนเห็นใจผู้อื่น ชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ ฉลาดการใช้ชีวิต มีจิตเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่สังคม อุทิศด้วย

ความดี อุทิศชีวิตเพื่อสังคม ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งแบบพหุเศรษฐศาสตร์ และสหเศรษฐศาสตร์

5. ข้อเสนอแนะ

การบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ เมื่อบูรณาการแล้ว เป็นการสนองความต้องการที่ลงตัวทั้งตัวคน องค์กร และทรัพยากรที่มีอยู่รวมไปถึงพฤติกรรมของความต้องการของมนุษย์ เป็นการหลอมรวม ทั้งด้านแนวความคิดและการปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เหมาะสม การอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนของมนุษย์ โดยใช้หลักธรรมของพุทธศาสตร์มาเป็นตัววัดมนุษย์ในสังคมและรวมไปถึงความต้องการในทรัพยากร ทำให้เศรษฐศาสตร์ที่เป็นทั้งขนาดจุลภาค และมหภาคเกิดความสมดุลพอเพียง และเพียงพอต่อความต้องการของมนุษย์อยู่เนืองๆ สำหรับข้อเสนอแนะที่น่าสนใจที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ ผู้กำกับนโยบาย ผู้บริหารทุกระดับ ควรพิจารณาผลจากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล เพื่อการตัดสินใจและพัฒนา ร่วมกับการนำหลักการทำงานเชิงบูรณาการ มาเพื่อแก้ไขปัญหาระบบให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ในทุกมิติ โดยอาศัยหลักคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องใน 4 เรื่อง คือ มิติด้านร่างกาย มิติด้านจิตใจ มิติด้านสังคม และมิติด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ควรจัดตั้งหลักสูตรทางการศึกษาและจากการวิจัย เพื่อขยาย

ผลอย่างต่อเนื่องในระดับชาติ มีการผลักดันให้เกิดการประยุกต์หลักพุทธธรรมโดยง่าย เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ร่วมกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขยายผลให้เกิดในวงกว้างสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในชาติอย่างเสมอภาค ทัวถึง และเกิดคุณภาพได้อย่างมั่นคงยั่งยืนต่อไป

แนวทางบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์กับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอี เอฟ ชูเมกเกอร์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ควรมีลักษณะที่สามารถปรับใช้ในชีวิตได้ตรงตามบริบทของปัญหาแต่ละบุคคล โดยยึดหลักความยืดหยุ่นและคงไว้ ซึ่งการรักษาคุณภาพจากความสมดุลในทุกองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการกำหนดกรอบทิศทางของหลักการแนวทาง และวิธีการ ที่ต้องตอบโจทย์ปัญหาได้จริง และก่อให้เกิดการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานความสมบูรณ์แข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ การเลือกใช้หลักพุทธธรรม เพื่อเป็นหลักธรรมสำคัญในการสร้างความพอดี และพอเพียงต่อการควบคุมและดูแลให้สัดส่วนของการแบ่งปัน และรับผิดชอบหลักการต่างๆ เหล่านั้น ให้เกิดผลได้ในเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ผลของคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนที่แท้จริงต้องสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการขยายผลต่อทุกองค์ประกอบของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน

สังคม องค์กร และประเทศชาติในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งเพื่อต่อยอดและขยายผลในด้านการวิจัยเชิงพัฒนา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมและองค์ความรู้ ทางด้านศาสตร์สหวิทยาการในหัวข้อต่างๆ เพื่อนำมาบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบในการสร้างแนวทางและรูปแบบที่น่าสนใจ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างหลากหลายวิธีและมีประสิทธิภาพ

2.3 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมร่วมกับหลักปรัชญาแนวคิดทางตะวันตกหรือตะวันออก เพื่อตอบโจทย์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ การพัฒนารูปแบบค่านิยมและทัศนคติพื้นฐานของประชาชนในประเทศ ให้เป็นผู้อยู่ดีกินดี และมีคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ ต่อการประยุกต์ใช้คุณค่าจากหลักพุทธธรรมในหัวข้ออื่นๆ โดยมุ่งเน้นการวิจัย เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบูรณาการ การผสมผสาน และการสร้างแนวทางและรูปแบบที่เป็นรูปธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในมิติต่างๆ

References

E.F. Schumacher. (1993). *Small is Beautiful*. London : Vintage.

Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (1999). *Look at World Peace through the Background of Civilization, Globalization*. Bangkok : Dhammasarn.

Phra Watthana Ñāṇavaro (Dathong), et al. (2017). Belief and Buddhist Teachings as Appeared in Pachit Orpim Literary Work Influencing over the Way of Life of Nakhonchaiburin People. *Dhammathas Academic Journal*, 17(3), 87-98.